

NEMZETI TÁRSALKODÓ.

Első félév.

Kolozsvár, Május' 16kán, 1839. évi május' 20. szám.

Tartalom: Kaukász, Georgia és a Cserkeszek, (G. J.) 153. N. A' Daguerotype, (y) 160. l. Jelentés, (Szerkesztőség) 160. l.

Kaukász, Georgia és a Cserkeszek.

(Folytatás.)

Könnyebb lenne talán Kaukász' rónáin az első megállapodott tengerfövény szemeket kiválasztani, mint ezen tartományok' régibb nemzeteinek származati zavarát történetileg tisztába hozni. Elején a' görögök mindazon népeket, mellyek az Ister-, Borysthenes-, és Tanaistól átfolyt esmérillen' tartományokat Ázsiában az Imausig terjedvé látták, egy köznevezetbe foglalták; midőn azokat, kikkel legelőbb érintésbe jöttek, lovaglásban, és nyilazásban jelesen gyakorlottaknak látták, a' nyilazásról scytháknak, a' lovaglásról skolotáknak, celtéknek, keltéknek, keleteknek neveztek. Azon hibás és egyeztethetlen osztályzatok, mellyeket a' scythák, vagy kelték közt a' görög, utánok a' római, s byzánti földirók részszerént hajlékaik' különbsége, részszerént utazások' módja szerént egymástól különbözőleg állítottak meg, lehetlenné teszik a' scythák' és kelték' általános neve alá befoglalt különböző népeknek bizonyos sorát ezen bonyolodathól felfejteni. Legelőbb említendők a' történetileg bizonyos külön nemzetek közt a' fekete tenger mellé a' kubáni rónákra telepedett cimmericiaiak; velők egy időben jelennek meg a' Tanais' és Maeotis' partjain a' zsidók' magogjai, a' görögök' maeotisi scythái, a' Homerus' galak-

tophagjai, a' Herodotus' massagetai, az azutáni sarmaták, ezeknek egy gyarmata-talán a' cimmericiaiak' megérkezte miatt kénytelenítve — a' Kaukász' völgy szorosain keresztül hat, Thérmodon' partjain Themiscyra' környékére telepedik, kiktől a' feljebb említett amazonok származtak. A' keresztény számlálás előtt mintegy 1680 évvel a' cimmericiaiak a' több maeotokat is délre a' Kaukász' hegyei közé, és Örményország felé nyomják. Szinte három századdal később Sesostris az egyiptomiakkal a' scythák ellen indul, a' kaukászi földszoroson keresztül hat, a' Phasis' partjain egy telepet alapít, és idővel a' colchisiak egyiptomiszármazattal akartak dicsekedni.

A' fekete tenger partjain lakó vad népek hálátlan sovány földeiknek művelése helyett inkább a' ragadozást és tengeri tolvajkodást választották életmódul; ezen ősi szokás a' mostaniakra is eldödeikről örökség gyanánt szállott, ha valamely hajó a' fekete tengeren törést szenvedett: terhei a' partiaktól felszákmányoltattak, és emberei — ha a' honi kegyetlen bálványoknak áldozatul nem vértettek — rabszolgaságra kárhoztattak. A' phoeniceiaiak' kiterjedt kereskedésének megszakadása után Görögország válván az akkori világ' fő kereskedő nemzetévé, ennek messzeágazó érdekei kívánták a' Pontus axinus' (vendégletlen tenger) zsákmányló népeit állandó gyarmatok' oda telepítésével a' kereskedés' ezen akadályai ellen féken tartani; és

a' fekete tengerparti első görög telepek a' régiség' homályában enyésznek el; ezen telepek' megállapodása, és a' tengeri zsákmányoknak ez általi szűnése változtatta a' Pontus axinus névet euxinussá (vendéglő tenger). Később részint tengerkereskedői nézetek, és a' tengeri tolvajoknak tervelt megzabolázása, részint Colchis' elhíresztett gazdagságainak elragadása okozta a' Jason' tengerhadi útát, még a' Strabo' idejében Colchis' egy részében a' lakóknak szokása volt becsesb érczfövényekkel terhelt folyókból az aranyat, és ezüstöt gyapjas szövetek' s bőrok' segedelmével szedegetni, mosni — és ez az aranygyapju' hiedelmére alkalmat adhatott. Több mint negyven görög főnökökből, és mindeniknek nemzetéből hadakozókkal terhelt annyi hajókból állott a' Jason' hadserge; az argonauták' útja — mint látszik — a' célnak teljesen meg nem felelt, Phasis' tengerbeömlésénél kikötve, a' colchisi király' Aetes' leányának, a' híres Medeának elragadása, és a' vad népekkel némelly sikeretlen csatázások mindaz, mik ezen nevezetes tengeri munkálatnak fő vonalait teszik. De a' Jason' útja Görögországnak vezérül szolgált, és nem sokára a' fekete tenger' ezen partjain nemzetek, s városok emelkedtek, kevélykedve az argonautákkal kapcsolattal; Phasis' városa, mellynek nyomai ma találhatlanak, Pityus, mellyből Pitzunda, Heraklea, mellyből később Anagri lett, Dioscurias, most Iskuria eredetöket ide akarják vinni, valamint a' nemzetek közül a' parrhászak, albának, iberek, he-niochak, tyndaridák, s' a' t. — A' görög telepeknek virágzása, és elhanyaglása között számtalan vad nemzetek jelennek meg változólag Kaukász' környékein a' hadakozás' és vándorlás' hullámain, mellyek' történeti vázainak előadása a' kaukászi tartományok' egyenként vételével talán könnyülni fog.

A' kaukászi földszorost jelenleg mintegy húsz nemzet lakja, mellyek három fő szakaszok-

ra oszthatók: 1) Georgia, a tulajdon Georgian kívül a' régi Colchis' és Albánia' népeivel, suánokkal, lázokkal. 2) Hegyi tartományok, a' cserkeszek', vagy is circassiaiak', abászak', leszgek', osszéték' és csecse-nek' lakja. 3) Róna tartományok a' tatárokkal, nogaiakkal; türkománokkal, s' a' t.

Georgia.

Georgia, melly Kaukásznak déli részén fekszik, hajdon három tartományokat foglalt magában: Colchist, Iberiát és Albániát.

Colchis, Iberiától egy hegylánczczal választva, a' fekete tenger' partjain, éjszakra az abászak' tartományaival határozva, az újabb időkben három kisebb tartományokra oszlott: Mingreliára, Imirethre és Guriára. A' régi írók különböző nemzeteket helyeztetnek ezen tartományokba; nevezetesbek közülök a' Ptolomaeus' sovano-kolchjai, vagy is a' Strabo' és Plinius' suanjai, kik jelenleg magokat snauknak nevezik. Ezen nemzet, mellynek hajdon királyai, és háromszáz tagokból álló tanácsa voltak, minden vitézsége, férfainak általában katonáskodása, és nagy hadsergei mellett olly dancs volt, miszerént őket a' görögök tetüevőknek nevezték. Szomszédaitól üldöztetve, s velök örök viszályban, különböző időkben hol a' byzantiaknak, hol a' persáknak, hol a' mingreliai fejedelmeknek és georgiai királyoknak alattvalói voltak, végre futva a' pallérozódás elől, melly talán függetlenségöket kockáztatta volna, Kaukász' havasaira vonták magokat, és jelenleg Odisi' legmagasb lakható környein laknak; találatnak még belőlök néhány faluk az Ingur', és kevesen a' Tzehengis-tgali' partjain; az utóbbiak a' keresztény vallást némüleg megtartották, midön a' többiek emlékét is elvesztették. A' snauk Kaukász' legszegényebb népei; eldődek' dancssagát megtar-

tották; kevés gyölcs, posztó, házi eszközök és só megszerzésére nincs más módjok — feleségeik, gyermekeik eladásán kívül; férfiak nagyok, magasak, erősek, vitézek; fegyvereiket s lőporokat magok készítik; néha éjszakákat alszának barmaikkal egy helyt; asszonyaik szépek, de nem igen erkölcsösek, a férfiak öltözetete egy csomó össze vissza aggatott rongyból áll; asszonyaik a veres színt szeretik, s fejüket annyira békonyálják, hogy csak egyik szemük látszik; a leányok hajdon fővel járnak. — A' lázok, hasonlóan georgiai eredetűek, a mingreliai és guriai tenger partokon Trebisondéig, egy tengeri ragadományokba szokott nép; darab ideig Mingreliában a' persiai királyok gyámsága alatt uralkodott; történeteik ezen egy vonalon kívül érdektelenek, nem érdekesbék, mint minden tengeri tolvajokéi. — A' colchisiaknál a' követelt egyiptomi eredetnek minden jeleit eltörölte különböző elemű nemzeteknek lakhelyökre tolúlása.

Colchisnak történetei gyakran összeolvadnak a' hatalmas népek történeteivel. Láthatni a' colchisiakat Cyrus', Xerxes', Corbuló' és Choroës' seregei közt; mindig adózva a' hatalmasnak, esztendőnként száz fiu gyermekeket, és száz lánykát adtak. Mithridates Colchist meghódítván, a' pontusi királysághoz kapcsolta; de Róma elvette tőle ezen tartományt, és adózó királyok által igazgattatta; Pompejus átment Colchison, éjszaknak egyik hadakozó népét, az a' lánokat meghódítani; Nero' uralkodása alatt a' római birodalom' tartományainak sorába nyilatkoztatott, de azután a' lázok által meghódítva, Persiának uralkodó védelme alá esett. Midőn a' negyedik században az elfajult Róma és Persia Ázsiának birtoka felett változó szerencsével vetekedik: Mingreliában és a' kaukászi földszoros' más tartományaiban megtelepednek a' húnok. Az ötödik században Colchisnak egyik királya Zathus megkeresztelke-

dik, ekkor épül azon 12 mértföld hosszú fal, melly a' római, vagy persiai birtokokat a' scytháktól választotta, és a' mellynek romjai Sukum-kalénál ma is szemlélhetők. A' római gyenge császárok katonáikat s vezéreiket féken nem tudták tartani, kik hogy a' lázi tartományok' népein követett erőszakjaikat és zsákmánylásait hátorságosítsák: Acinasis' partjain Perra erősséget építik. De ekkor ad a' Gondviselés Colchisnak egy szabadító fejedelmet: Gubáz Rómának és Persiának nyomásaitól népét megszabadítja, de végre byzanti katona tiszték által árulólag megöletik. Gubáz után a' byzanti császárok Colchison phasisi királyság' czíme alatt egy kétes uralkodást gyakoroltak. A' felsőbb tartomány Imireth már rég óta elszakadott volt, és az abcharak' királyságának egy részét tette, mellynek fejedelme rendszerént Georgiának korona örököse volt; de 1243ban a' mongolok' közbejövetelével Imireth független fejedelemség lett, és Georgiától hol elválva, hol egy fejedelmi pálcza alatt egyesülve állott egészen 2ik Salamonig, ki 1819ben Trebisondében holt meg. A' 14dik században Colchistól, és az abcharak' királyságától egy más tartomány Mingrelia név alatt vált el, és független királysággá lett; dadián címzetű fejedelmeiknek sora csak nem egy tolvaj összeséget képez, mellynek egyesei egy más után megölettek, megcsönkítettak, vagy megvakítottak. A' 15dik század' közepén. 2dik Mahomet török császár a' kaukászi tartományokat meghódította, és uralkodásával vallását is reájok erőszakolni kívánta; kevés idő után Mingreliának déli része feltámadott, és származott ismét egy független polgár társaság Gurja, az utósó guriel (czíme ezen tartomány' fejedelmeinek) néhány évvel ez előtt szorult állapottal még élt Konstantinápolyban. Végre az oroszok a' persák elleni hadok' ürügyén a' Kaukászön áthaladtak, és 1ső Sándor czár Mingreliát, Imirethet és Guriát birodalmához kapcsolta.

Az orosz birodalomhoz kapcsoltság után megszűnt e' tartományokban, a' rabszolgákkal kereskedés, melly ezelőtt keresetöknek fő ágát tette. A' lakók magokat a' görög szertartásu kereszténységhez számítják; de a' keleti keresztényekről, kivált a' távolabbi miveletlen tartományokról igen megjegyzendő, mi szerént a' mint üdönként a' nyugoti egyháztól elszakadtak: fogatkozván a' köz pont a' vallásbeli egységnek fentartására, vallások nem maradt első alakjában; hanem elegyült azon képzetekkel, melyek vagy nálok még a' pogányság idején, vagy a' szomszéd pogányoknál divatoztak; példa erre Abyssinia Áfrikában, melly még az eutychiánizmus' kezdetekor elszakadt, és ma vallása nem a' régi eutychiánizmus, nem a' jacobismus; példák Kaukász' tartományai, mellyekben, hol a' lakók magokat keresztényeknek is nevezik, vallásokat olly sok pogány szertartásokkal, és képzetekkel elegyítették, hogy ma a' keresztény nevet alig érdemlik, — és még így elzavarva is vallásokat igen hidegen követik. Az orosz kormány a' colchisiakat egy helytartó által igazgatja, kinek hatalma Abascia' egy részére is kiterjed. A' colchisi három tartományok' mostani fő városa: Chutaisi, mintegy 1800 állandó lakókkal, 's helytartónak, polgári és katonai előjárásoknak lakja, a' Medea' születése' városának, a' hajdoni Cytának helyén, egy igen szegény város; megemlítendő még: Redoutkálé kikötő, Poti és Anakria, Oni, és Czugdidi faluk, az utóbbi a' hajdoni Daikának' fejedelem lakja volt; ezen letett, de most is örökös fejedelem, fentartása végett rendjára udvara' embereivel alattvalóit, és a' mint egyiknél a' bor és majorságok elfogynak: más-hoz száll bé. A' lakók nemesekre és közrendűekre osztatnak, a' nemesek szenvedélyes baráti a' vadászatnak, lóháton utaznak, és őket közrendű alattvalóik tiszteletből gyalog követik; a' közrendűek legnagyobb szegénységgel küszködnek;

az oroszok' elfoglalása után megszűnt földes uraiknak rajtok gyakorlott élethalál' joga; hajókat mint a' szerzetesek — kboronára nyirják, közszokás szerént senki házatól fegyvertelen ki nem mozdul, melly elővigyázatot igen szükségessé teszen reájok nézve az abászok' szomszédsága is, kik rabszolgává fogás végett szünetlen utánok leskelődnek, de egyszersmind ezen szokás tolvajságra való ősi hajlandóságoknak is eszközök nyujt. A' mingreliaiaknak, kik magokat keresztényeknek nevezik, de — csak nevezik — van egy patriarchájok, kit ők katholicosznak hívnak, vannak püspökeik, és papjaik, vagy is papáik, a' katholicosz, és püspökök gazdagok, pogány babonáikkal sokat csálnak a' népen, a' papák, vagy is közönséges papok nagyon szegények, és nem kisebb tolvajok a' többi mingreliaiaknál; többire házasok, némelyiknek meg van hat nyolcz nője, a' templomba csak a' férfiaknak szabad bémenni. Midőn nemes ember nőszik: egy segéd — mint nálunk a' bizonyságok — van velé; ki, míg a' pap a' szokott imádságokat mondja, a' házasuló párnak öltözeteit össze aggatja; azután egy természetes virág koszorút hol egyiknek, hol másiknak fejére teszen, bort és kenyeret eszik iszik velök; 's végre jelenti, hogy az egybekelésnek vége van.

Iberia teszi a' szorosb értelemben vett Georgiát, vagy Kárthlit, mellyet éjszakról a' kaukászi havasok, nyugotra Colchis, keletre Albania délről Örményország határoznak. Ezen földet régibb üdőkben görög telepeken kívül a' moskák' népe lakta, kikhez a' tibarének', macronok és amardak' nemzetségei tartoztak. Iberia (mellyet már Georgiának nevezhetni) a' 13-dik század óta több tartományokra oszlott, melyek közül Kacheti, Karthli, és Somcheti néha független királyságok voltak; újabb üdőkben Cara bág a' Kur, és Arász közt és Talijs a' kaspi tenger mellett az orosz birodalomnak Persia felé legdélibb tartományait tették.

Georgiának történet vázai elszórva állanak a persiai és byzanti történetírók munkáiban. A georgiai régi királyok szerették magokat az ószövetségi zsidók második királyának Dávidnak feleségétől Bethsabetől származottaknak állítani, igen rokon volt ezen szenvedélyök az áfrikai, abyssiniaiak' császáraival, kik máig is dicsőssel állítják, mi szerént a' Dávid' fiától bölcs Salamontól — a' Jeruzsálembé utazott Sábai királyné és ennek azon alkalommal született fia Manilek által — származtak. A' georgiai történetek legelőbb Pharnazáról emlékeznek a' keresztény számlálás előtt mintegy 300 évvel, ki királyi czimmel élt, következői közül Aderki birtokait két fiai közt két királyságokra osztotta, mellyek a' hatodik ivadéknál csak ugyan egyesültek. Mirván építette a' dárieli erősséget, és egy falat az alánok' s chazárok' beütései ellen, de a' melly csak ugyan meg nem akadályozta az alánokat, mi szerént a' következő században — számlálásunk előtt mintegy 100 évvel — délre Média és Örményország ellen ne rontsanak. A' keresztény számlálás' harmadik századjában látjuk Aspagur királyt a' gyermekek' borzasztó bálvány áldozatát eltörölni; előjele volt ez egy nagy változásnak, melylyet a' keresztény vallásnak Georgia' népei köze hatása okozott; Diocletianus uralkodott Rómában, Tiridates Örményországban, és Mirián Georgiában (265től 318ig) midőn egy rabnő, kit az örmény történetek Ninának, a' vértanuk' irói pedig keresztény szent szolgálónak neveznek, Georgiába vetődött és minden erények' példáival e' tartományokban a' keresztény vallást hozta. Mirián király Mtskethába egy fa kápolnát építtetett, és ennek helyére unokája Mirdát kő egyházat. 469ben Vágtáng Gurgáslán király az előbbi fővárost Mtskethát elhagyta, és egy régi falnak helyén királyi lakul új várost építtetett, melly meleg forrásairól Tphilissinek, vagy Tphi-

liskalakinak, az az: meleg városnak neveztetett; ez a' mostani Tiflis.

A' hetedik században villan fel keleten Mahomet' vallása; ez nem volt a' georgiaiak' ősi hibáitól annyira idegen, mint a' kereszténység. 684ben Valid kalifa 3000ből álló serget küld testvérenek vezérlete alatt Kaukász' tartományai ellen, és Derbentet megveszi; ezen üdőtől fogva a' 9dik század' végéig folytatták az arabok beütéseiket Georgiába, Daghesztanba, és Sirvánba, és a' kezökre került lakókat kényszerítették az Izlám' elfogadására; 861ben meghódoltatták Tiflist, de ezen üdön kezdődik hatalmok' hanyatlásának pontja is. Maradtak csakugyan némelly telepjeik Kaukász' környein, és most is lakik Derbenttől éjszakra egy arab népecske, melly eredetét ezen üdökre viszi.

A' georgiaiak soká nyomorogtak hitetlen hatalom alatt, és királyaik idegen hatalom' befolyása miatt alig tarthatták fenn tekintetök' nému árnyékát, annyira, hogy már nem is királyoknak, hanem pátricháknak (patriciusoknak) és házi atyáknak neveznék magokat; illy gyenge, és rossz igazgatás' következéséül Georgia visszaéléseknek, romlottságnak és rendetlenségeknek honjává vált. Azonban keletnek egyik országában, a' tatárok' szomszédságában, az Imaus' hegyeinek környén zendülés üt ki, minnek következéséül az odavaló királyi családnak egy része elvándorolni kénytelenítetik, és a' Kaukász' aljára jő; ezen királyi vándorok' főnöke egy ügyes és vitéz fejedelmi ivadék — látván a' georgiaiak' szomorú sorsát, kiket a' persák mind inkább elnyomtak, szolgálatját ajánlja őket zsarnokaiktól megszabadítani, ígérését szerencsésen teljesíti, és Georgia nem lesz hálátlan az idegeneknek, kivált vezéröknek érdemei aránt. A' király több birtokok közt neki ajándékozta Orpeth kastélyt, mellynek első építése pátriarchái üdökre hat, olly joggal, mi szerént ő, és maradvái Orpéli vezeték nevet viseljenek,

és ez Kaukászban a' híres Orpéli nemzetség' eredete. Az Orpéliek keresztényekké lévén, hitetlenek elleni vitéz csatáikban olly tekintet nyertek, mi szerint rajtok állott volna, a' királyoknak általok védett árnyékait székökből le szállítani, és mint Pipin Franciaországban, helyökre ülni. Az Orpéliek adták az idők' sorain keresztül állandón a' koronának legerős' védeit, és a' népnek szabadtóit, főnökök jog szerint a' georgiai sergek' s balasára, fővezére volt, roppant birtokain kívül tulajdon tizenkét zászlói voltak, és mindenik alatt ezer fegyverese, köz ünnepélyeken a' király előtt ment, kezében egy orosz lány fejcsapát tartva, zászlójának színe veres, a' királyé fehér volt és (töb- beket mellőzve) a' királyok' koronázása az ő joga volt. Illy kiváltságok ki nem kerülhettek a' királyok' és nép' irigyletét.

1049ik évben a' seldzsuki törökök bérohantak kis Ázsiába és Kaukász' tartományai- ba; Georgiának akkori királya Dávid félénken a' havasokra vonta magát, de a' sbalásár, Orpélián Libárid, maroknyi vitézeivel, kikhez némelly görög és örmény csapatok csatlakoztak, ellenök ment, és a' húszször erős' ellent megverte. Egy illy dics felébresztette a' georgiai nemesség' irigyletét: összeesküdtek a' nagyvezér ellen és árulólag megölték. — A' bünt hüntetése nyomban követte: az elszéledt török sereg magát összeszedte, és a' georgiaiak többé ellent nem állhattak; sergök' egy része felkonczoltatott, a' többiek havasokra vonták magokat, Tiflis megvétetett és Georgia a' seldzsukok' hatalma alá jutott. — Azonban Libáridnak hátramaradott Iváné nevű fia, kit a' következő király 2dik Dávid visszahívott és e- lébbi birtokai visszaadásán kívül Lorhi kastélylyal megajándékozott; Georgia a' török hatalom alól megszabadult. — A' 12ik század' végén 3ik Dávid egy okos mérséklett uralkodás után elhalálozva, kis korú fiát Tennát 3ik Or-

pelián Iváné' gyámságára, felnevelvéséig pedig az ország' igazgatását György testvérére bízta. A' fővezér gyám kötelességeit híven teljesítette; de midőn Tenna férfi kort érve, az igazgató a' koronát visszaadni nem akarná, és Tiflisbe vonná magát: Orpélián kénytelenítetett fegyverhez nyúlni; azonban jobb gondolatra jö- vetel' czéljából Tiflis' ostromát hosszason nyújt- ván, a' bitorló a' nagyoknak többségét magá- hoz pártoltatja és a' fővezért s ifju királyt Lor- hiba szorítja. Az ostrom' hosszas folyta után — mi alatt a' fővezér testvérét Libáridat, és két fiait idegen népekhez segítség' kérés végett küldi — az ifju király ügyét feláldozza, csu- pán élteinek esdekelvén nagybátyjától kegyelmet, ez azt néki megadja, de azután megvakítatja és megcsönkítatja; e' ként a' had czéltalan lesz, Orpélián megadja magát olly feltétellel, hogy semmi bántalma ne legyen, de védett ifju királya' sorsára jut; a' bitorló a' fővezérnek minden aty- jafiait ki öleti, sőt a' templomi feliratokból és történetekből az Orpélieknek még emlékét is ki- törö' tetni rendeli, és 3ik György név alatt ur- ralkodni kezd.

Libárid ámbár azután 60,000 segéddel meg- érkezik, de látván a' had' folytatásának czéltalanságát, visszavonul és két unokaöcscseivel ön- kéntes száműzetésben keresi menekvését. E' két ifju Orpéliek közül egyik — Libárid — a' 3dik György' leányának Thámárnak uralko- dása alatt visszahívatik és birtokát visszakapván, az újabbi Orpéliek' tökeatyja lesz. Thámár' ur- ralkodása Georgia' dicsőségének tetőpontja, e- zen királyné Babilonban Semiramis, London- ban Erzsébet, Pétervárbán 2ik Katalin lett vol- na, Georgia a' persák' nyomásaitól felszabadul, királynéjának a' szomszéd fejedelmek adóznak, és hatalmát a' káspi tenger' partjaitól a' fekete tengerig terjeszti. Fiának 4ik Györgynek előbb szerencsés uralkodására esik a' mongoloknak Tsin- gis khán alatti bérontások, kik 1220ban elbo-

rítják Georgiát, és megjelenésök nyomait mindenütt vérell, holttestekkel borítják. Ez üdő óta az új persiai birodalomnak (1500ik évben) felállásáig összeolvad Georgiának története a Tsingis-khán és Timurláng hódolt birodalmiával, csak néha villannak feltűnő fény gyanánt a meggyőzetteknek kétségbeeséstől gyúlasztott némelly elszánt tetteik. 1588ban Timurláng feldúlja Georgiát, és királyát Bágrátat fogva viszi; a király Timurláng előtt magát a Mahomet vallására térnek szineli és engedelmet nyer a hódoltatónak egy sergével honjába visszatérni, mellynek erőszakjával e vallást alattvalói közt elterjeszthesse; a sereg az előre kitervelt cselben, kész halálra jut; Timurláng keleti bosszújának tüzet három hadakban Georgiának feldulásával, városok, monostorok omladváival, kiontott vérözönökkel, és mintegy hétszáz faluk fellángoltatásával kívánja óltani; végre 1404ben sergével elvonul, és 7ik György — Bágrátnak fia's következője — a meredek rejtélyeiből megmaradt népével leszállongván, Tiflist és a persáktól birt más helyeket visszaveszen, uralkodása végnapjait csenddel és szerencsével fejezi be, — ha ezeket a honnak még vértől gözölgő romjai közt csakugyan érzeni lehet.

Az új Persiának felállása óta 1705ig Georgiának királyai Persiának adóztak. 1618ban Abbász Persiának sahja ötszázezer georgiát hajtszöszö rabokul és Persiának különböző tartományaiba elszór. Georgia hol külön királyságokra és tartományokra — khán czímet viselő helytartók alatt — szakad, hol egyesül. Azonban az Izlám követőinek üldözései rég hajlóvá tették Georgiát az oroszok iránt, kik már 1555ben birodalmokat Kaukász környéig terjesztették volt; az oroszok befolyása kezdi a persáket gyengíteni, 1703ban, midőn 6ik Vaéhtáng — Georgiának királyja — hadi szenvedélyéből származott, előbb dicső tettei által segéd forrásaiból végre kifogyva, magát az orosz hatalom kar-

jai közé veti. Végre 2ik Heraclius király, a persák zsarnokságától szabadulás céljából, 1785ban július 24kén Georgievszkben kötött frigy szerént magát a 2ik Katalin alattvalójának nyilatkoztatja. E frigy bosszúját tizenkét év múlva a persák Tiflist megveszik, feldúlják és húsz-ezer lakót elrabolnak; az orosz kormány Heraclius-t gyengén segíti, ki sorsa alatt leroskadva, 1798ban meghal. Fiának Györgynek nem voltak csendes napjai; a leszekkel szünetleni hadban, 1ső Pál császár védelméért esdeklik, és meghal azon bizonyossággal, hogy Georgiának utolsó királyja volt. Özvegye Mária ámbár egy ideig honja függetlenségét védni törekedett, de végre fiával Dáviddal átengedvén Georgiát Sándor czárnak, miudketten Pétervárhoz vonták magokat, és ezóta Georgia vagy is Iberia orosz tartományyá vált.

Georgiának mostani határai közt mintegy 400,000 lakói vannak, kik keresztények; többire a keleti görög szertartás szerént. A férfiak nagyok és erősek — hadakozó, néha vad kedéllyel, taníthatók ugyan, és vendéglők; de még is tudatlanok, és barátságtalanok. A fejeznépek finom szabályos vonásuak, szelid kinézésűek, nyulánk növéssel, és fejer bőrrel; szépségök híre mindig nagy volt, és mig orosz hatalom alá nem jutott Georgia, keletnek háremeit népesítették, és a cserkesznőkkel osztottak Ázsia uralkodói szülésének dicsében. Georgia csakugyan nincs merőben minden tudományok nélkül; a szent irásnak nyelvökre fordítása a nyolczadik századra esik, régebben királyaik az atheni oskolákba ifjakat küldöttek, innét nálok a régibb bölcsök, és keresztény szent atyák irásainak fordítása; azután az arabok tudományos izlése hatott; és a 18dik században több francia munkák georgiai nyelvre fordítottak. Gazdaságok: bor-, gabona-, eperfa-, és kivált riskásatermesztésben áll; a kereskedést nagyobbára idegenek üzük. Fővárosok Tiflis, többi-

re kő épületekkel, és mintegy 30,000 lakókkal; második városok Gori, mellynek nyolcz egyháza közül egyik a' catholicusoké; Elisabethopol, a' gandszai khánság' városa, mintegy 12,000 lakókkal; megemlítendők még Mtsketha, a' Surámi kastély, Ruissy.

A' hajdoni Albaniának mostani déli, Daghesztánnak fővárosa Derbent 8,000 lakókkal; Kuba, Kura, hol a' chamutai khán, egy haramia fejedelem lakik, és az orosz kormánytól adót kap; Yarsi, a' tabasseráni kádinak lakja, ki hasonlón zsoldot kap az orosz kormánytól, és kinek népe csak név szerint van orosz hatalom alatt; Barzsi, és Tarku, khánok', vagy csámkálók' lakjai, kiket az orosz birodalom fizet, hogy az általa birtartományokon ne haramiáskodjanak. Ezen kis fejedelmek kiállíthatnak hat, nyolcz ezer fegyverest; népeik tatár, kozák és kálmuk eredetűek. — Sirvánban, Daghesztántól keletre, inkább persa mintájú népszokások divatoznak; nevezeteseb városai a' régi, és újabb Samaki, Baku, és Salián. A' régi Samaki hajdon a' keleti kereskedés' rakja volt, és romjai mintegy száz ezer lélek' hajdoni lakjára mutatnak; elpusztítatva a' törökök, tatárok, oroszok által 1820ban orosz tábornok' Yermoloff' figyelmét magára vonta, és az óta épül. Bakunak kikötője leggyakorlottabb a' kaspai tenger' partjain; mellette van a' parszik' örök tüze. Salián egy kis város, mellynek a' halászat főkeresete. A' Tiflistól Mosdokba vezető úton Ananur faluban van az orosz birtok' egésségi vonala. Kaszbeben lakik az osszéthek' főnöke. Nevezést érdemlenek még a' dárieli kastély, Vladikaukász, a' kaukászi tartomány' helytartójának lakja.

(Vége közelebből.)

G. J.

A' Daguerotype.
(Levél-töredék Párizsból.)

Úgy kell képzelni a' Daguerotypet mint egy rendszerinti Camera Obscurát, de a' mellyben ember helyett a' világosság dolgozik, miszerint azon szín mázat, mellylyel a' képet felfogó lap bé van kenve, felbontja, a' színt elenyészteti 's csak az árnyékot hagyja meg. Párizsban tíz perc' kell működése' elvégzésére; forró éghajlat alatt kettő vagy három: A' Notre Dame egyházat levették vele, a' másolat egy újni nagyságú, de olly finom, hogy nagyítóval kell nézni, ha az ember a' részleteket ki akarja venni. — A' Boulevards-nak is levették egy darabját, mellyben többek közt egy áruló boltocska is vala; ezt a' képen pusztá szemmel nem lehet látni; a' nagyító alatt kimutatá magát nem csak a' bolt, hanem egy kis fedél-ablak 's ezen egy eltört tábla, melly papirossal vala bérágasztva. — Mozgó tárgyakat nagyon nehezen lehet állandó képpé másolni; p. o. fákat, midőn a' szél leveleiket mozgatja 's a' t. Tizennyolcz évi munkájába került Daguerrenak ama' színmáz' feltalálása 's az hallatik, hogy egy milliót fog kapni titka' közzé tételéért. —

J e l e n t é s.

A' Nemzeti Társalkodóba iktatás végett hozánk munkákat küldöknek tisztelettel újra jelentjük: ha valamely dolgozat általunk kezünkhöz jötte után három hónap' alatt nem adatik ki, vagy később leendő kiadatása nem ígértetik; azt írója, fordítója vagy béküldője az irt időszak múlva tőlünk vissza kívánhatja 's vitetheti.

Szerkesztőség.